

Kapitel 4

Deltagande i lärande aktiviteter

Deltagande i formell utbildning, kurser och studiecirklar

Varierat utbud av utbildningar och kurser möter vuxna i Sverige

Den vuxna befolkningen i Sverige möts av ett stort och varierat utbud av lärande aktiviteter både avseende utbildningsanordnare och längd på aktiviteterna. Drygt 3,5 miljoner personer i åldern 20–74 år i Sverige deltog i någon form av utbildning, kurs eller studiecirkel under 2001. Detta motsvarade 59 procent av befolkningen i åldersgruppen. Den vanligaste typen av lärande aktivitet var personalutbildning, d.v.s. utbildning som var helt eller delvis finansierad av arbetsgivaren. I personalutbildning deltog 43 procent av befolkningen under år 2001. Detta kan jämföras med deltagande i formell utbildning, där andelen deltagare av befolkningen var 14 procent under år 2001. Personalutbildning är dock i de flesta fall utformad som kortare aktiviteter omfattande ett par dagar medan formell utbildning i de flesta fall pågår i en eller flera terminer. I kurser och studiecirklar utanför jobbet deltog 12 procent av befolkningen.

En person som har deltagit i flera olika utbildningsformer under ett år räknas bara med en gång vid redovisningen av antalet personer i utbildning. I statistiken över befolkningens studiedeltagande redovisas enbart den utbildningsform som anses högst för personen. Dessutom har skattningar av andelen personer som har deltagit i två eller flera typer av lärande aktiviteter tagits fram. De typer av lärande aktiviteter som avses är formell utbildning, personalutbildning samt kurser och studiecirklar utanför jobbet. I detta avsnitt redovisas även antalet kursdeltagare där en person räknas med flera gånger i statistiken beroende på hur många kurser han/hon deltagit i.

För att beskriva vuxnas lärande i Sverige används statistiken över befolkningens studiedeltagande. Denna statistik har kompletterats med personer som deltog i arbetsmarknadsutbildning under kalenderåret 2001, skattningar av andelen personer som deltog i personalutbildning 2001 samt skattningar av andelen personer som deltog i kurser och studiecirklar utanför jobbet under en 12-månaders period från hösten 2001 till hösten 2002. För att få fram en skattning av vuxnas totala deltagande i formell utbildning, kurser och studiecirklar har uppgifterna om andelen deltagare från olika källor relaterats till antalet personer i befolkningen 2001-12-31 efter kön, ålder, utbildningsnivå etc.

För personalutbildning och kurser och studiecirklar utanför jobbet redovisas två olika uppgifter om antalet och andelen personer i utbildning. Dessa uppgifter skall tolkas på följande sätt; Andelen personer som deltog i personalutbildning var 43 procent. Av dessa hade 5 procent även deltagit i formell utbildning under året. Andelen personer som deltog i kurser och studiecirklar utanför jobbet under 2001 var 12 procent. Av dessa hade hälften även deltagit i personalutbildning och/eller formell utbildning.

Kvinnor deltog i högre grad i lärande aktiviteter än män

Kvinnor deltog i högre grad än män i utbildningar, kurser och studiecirklar under 2001. Bland kvinnor i åldern 20–74 år deltog 63 procent vilket kan jämföras mot 55 procent av männen i samma ålder. Även i några andra länder har det visat sig att kvinnor deltar i högre grad i utbildningar och kurser än män¹. Som exempel kan nämnas Finland där 59 procent av kvinnorna respektive 49 procent av männen i åldrarna 18–64 år deltog i någon form av vuxenutbildning under år 2000².

För Sverige fanns det skillnader mellan utbildningsformer avseende deltagandet för kvinnor och män. I personalutbildning deltog i stort sett lika många kvinnor som män under 2001 vilket kan jämföras med deltagandet i formell utbildning och kurser/studiecirklar utanför jobbet där kvinnorna var i majoritet.

Deltagare i formell utbildning, kurser och studiecirklar efter utbildningsform 2001

Antal personer och andel av befolkningen, 20–74 år

	Kvinnor		Män		Totalt		Könsfördelning i procent	
	Antal	Andel i procent	Antal	Andel i procent	Antal	Andel i procent	Kvinnor	Män
Formell utbildning	507 900	17	334 800	11	842 700	14	60	40
Personalutbildning	1 119 200	38	1 166 300	39	2 285 400	38	49	51
Kurser/studiecirklar utanför jobbet	246 200	8	136 700	5	382 900	6	64	36
Totalt deltagande	1 873 300	63	1 637 800	55	3 511 100	59	53	47

Deltagare i kurser och studiecirklar 2001

Antal deltagare inom varje utbildningsform och andel av befolkningen, 20–74 år

	Kvinnor		Män		Totalt		Könsfördelning i procent	
	Antal	Andel i procent	Antal	Andel i procent	Antal	Andel i procent	Kvinnor	Män
Personalutbildning	1 308 900	44	1 274 500	42	2 583 400	43	51	49
Kurser /studiecirklar utanför jobbet	467 900	16	253 100	8	721 000	12	65	35

1. Se avsnittet med internationella jämförelser.

2. I Finland används inte samma definitioner som i Sverige, bl.a. ingår inte samtliga studenter inom högskola/universitet och folkhögskola i Finlands definition av vuxenutbildning, vilket innebär att skattningarna av andelen deltagare ligger på en lägre nivå än i Sverige. Källa: www.stat.fi

Under flera år har en större andel av de vuxna kvinnorna deltagit i olika former av lärande aktiviteter än av de vuxna männen. Under höstterminen 1998 deltog 47 procent av kvinnorna respektive 41 procent av männen i åldrarna 20–64 år i någon form av vuxenutbildning.¹ Många utvärderingar och studier av kommunal vuxenutbildning tyder på att det är svårt att rekrytera män med kort tidigare utbildning till vidareutbildning. Det finns en del teorier om varför vuxenutbildningen lockar fler kvinnor än män. En tänkbar förklaring kan vara att fler kvinnor har ambitionen att söka högre utbildning, en annan att mäns studieintresse avtar i tidigare åldrar än kvinnors. Skillnaden i utbildningskrav mellan traditionellt manliga och traditionellt kvinnliga yrkesområden torde också ha betydelse för efterfrågan på vuxenutbildning. Genom gymnasieskolans yrkesinriktade utbildningar tillgodoses kraven i större utsträckning för män än för kvinnor.

Kvinnor deltar även i högre grad än männen inom studieförbundens verksamhet. En förklaring skulle kunna vara att utbudet av kurser och studiecirkelar riktar sig mer mot kvinnor än män. En annan tänkbar förklaring är att män är mer intresserade av olika sport- och fritidsaktiviteter än kvinnor.

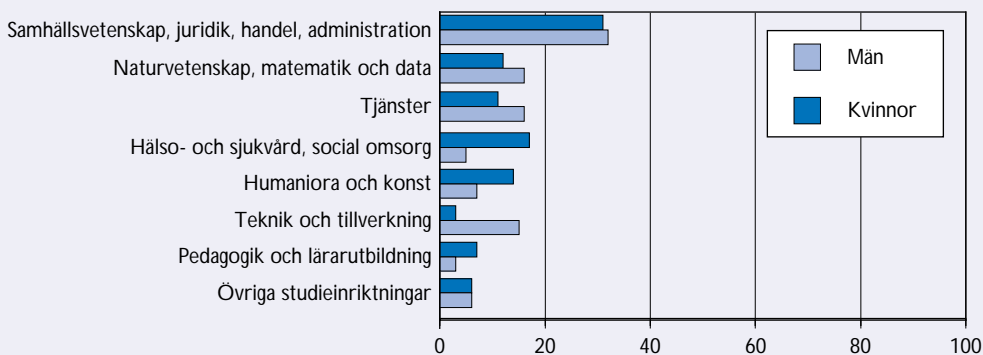
1. Uppgifterna för höstterminen 1998 är hämtade från *Vuxenutbildningen i Sverige 2000*. Definitionen av vuxenutbildning i den boken skiljer sig från definitionen i denna bok. Inom högskola/universitet ingick då endast personer som hade påbörjat sina studier vid en ålder av 25 år eller äldre och/eller personer som studerade på deltid och/eller personer som hade gjort ett längre avbrott i sina studier. Studieförbund ingick inte alls. Dessutom användes då en kortare mätperiod. Dessa skillnader förklarar de betydligt lägre siffrorna avseende andelen deltagare under hösten 1998.

Vanligast med utbildning inom samhällsvetenskap, juridik, handel och administration

Under 2001 var det vanligast att delta i utbildningar, kurser och studiecirkelar inom *Samhällsvetenskap, juridik, handel och administration*. Något mer än 30 procent av alla lärande aktiviteter var inom dessa ämnesområden. Även utbildning inom *Naturvetenskap, matematik och data* var relativt vanlig. Det skall dock påpekas att detta ämnesområde nästan enbart bestod av datautbildningar. Andelen datautbildningar av det totala antalet lärande aktiviteter var något mer än 10 procent. Inom ämnesområdet *Tjänster* var miljövard och miljöskydd respektive säkerhetstjänster och arbetsmiljö de vanligaste ämnena. Dessa ämnen utgjorde något mindre än 10 procent av det totala antalet lärande aktiviteter. Strukturen av lärande aktiviteter såg lite annorlunda ut för kvinnor än för män. För kvinnorna var utbildning inom *Hälso- och sjukvård* samt *Konst och konsthantverk* relativt vanlig medan utbildning inom *Teknik och tillverkning* var vanlig bland männen.

Kursdeltagare efter studieinriktning 2001¹

Andel i procent av totala antalet kursdeltagare

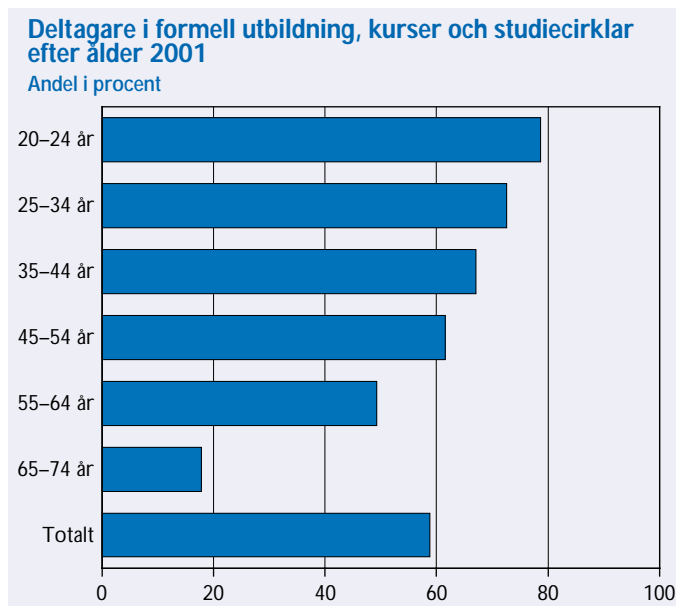
1. Inom varje studieinriktning kan en person ha deltagit i flera olika ämnen och räknas därmed med flera gånger i statistiken.

Vilka deltar i lärande aktiviteter?

Andelen deltagare i utbildningar, kurser och studiecirkel varieras kraftigt beroende på kön, ålder, utbildningsbakgrund, sysselsättningsstatus och yrke. Exempelvis är det betydligt högre sannolikhet att en 30-årig sjuksköterska på ett stort sjukhus kommer att delta i någon form av lärande aktivitet än en 55-årig maskinoperatör i ett litet företag. Även storleken på företaget där personen är anställd har således betydelse för deltagandet i lärande aktiviteter. Mönstret avseende deltagande i lärande aktiviteter ser likartat ut i många länder inom Europa. Exempelvis visar det sig även i Finland att det är högre sannolikhet att personer med lång eftergymnasial utbildning kommer att delta i lärande aktiviteter än personer med gymnasial utbildning. I Sverige har det bedrivits en långvarig satsning på vuxnas lärande, ett sådant exempel är kunskapslyftet som pågick mellan 1997 och 2002. Detta är en av flera åtgärder som har vidtagits i Sverige för att satsa på personer som är arbetslösa eller saknar kompetens motsvarande treårig gymnasial utbildning. Andra faktorer som har haft betydelse för deltagandet i lärande aktiviteter är folkrörelserna, det tidiga införandet av vissa eftergymnasiala utbildningar för vuxna samt de rättsliga ramverken med möjlighet till frånvaro från arbetet vid utbildning.

Yngre deltog i högre grad i lärande aktiviteter än äldre

Deltagandet i utbildningar, kurser och studiecirklar var högst bland yngre och avtog något med stigande ålder under 2001. Det är först i åldersgrupperna 55–64 år respektive 65–74 år som deltagandet i lärande aktiviteter minskar kraftigt. En stor andel av de yngre personerna har deltagit i formell utbildning. Personerna i åldrarna 35–54 år har istället i stor utsträckning deltagit i personalutbildning. Att andelen deltagare i lärande aktiviteter minskar kraftigt i den äldsta åldersgruppen, 65–74 år, är inte oväntat då en stor andel av personerna är pensionärer. Förmodligen deltar de i högre grad i olika lärande aktiviteter av personliga intressen än av yrkesrelaterade skäl. I de yngre åldersgrupperna handlar det mer om utbildning för yrkeslivet, möjlighet att göra karriär, byta jobb eller få högre lön.

Fler äldre kvinnor

I samtliga åldersgrupper deltog kvinnor i högre grad i utbildningar, kurser och studiecirklar än män, även om skillnaderna var minst i de yngre åldersgrupperna.

Stigande ålder förefaller ha mindre effekt på kvinnors deltagande i lärande aktiviteter än på männens. För männen avtog andelen deltagare i lärande aktiviteter snabbare med stigande ålder än för kvinnorna. Detta innebar att könsfördelningen var jämn i de yngre åldrarna mellan 20 och 34 år. I åldrarna 35–74 år var kvinnorna i majoritet bland deltagarna i utbildningar, kurser och studiecirklar.

Deltagare i formell utbildning, kurser och studiecirklar efter ålder 2001

Antal personer och andel deltagare i procent, 20–74 år

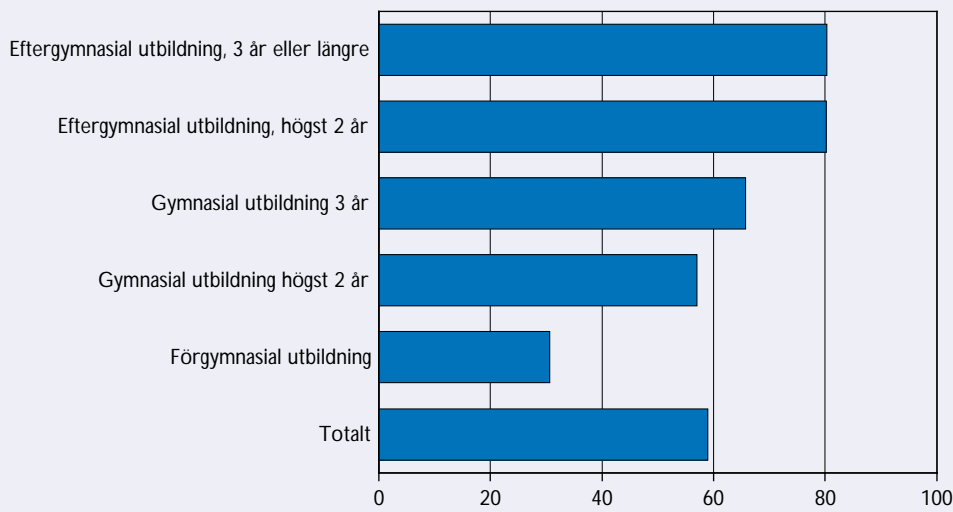
	Kvinnor		Män		Könsfördelning i procent	
	Antal deltagare	Andel i % av befolkningen	Antal deltagare	Andel i % av befolkningen	Kvinnor	Män
20–24 år	205 300	81	200 100	76	51	49
25–34 år	433 900	74	436 700	71	50	50
35–44 år	445 900	74	381 500	60	54	46
45–54 år	414 600	69	330 000	54	56	44
55–64 år	287 000	54	244 200	45	54	46
65–74 år	86 500	22	45 300	13	66	34
Totalt	1 873 300	63	1 637 800	55	53	47

Utbildningsbakgrund påverkar deltagandet i lärande aktiviteter

Deltagande i utbildningar, kurser och studiecirklar samvarierar i hög grad med utbildningsbakgrund. Högutbildade personer deltog i högre grad i lärande aktiviteter än personer med gymnasial eller förgymnasial utbildning under 2001. Bland personer med förgymnasial utbildning deltog 31 procent i lärande aktiviteter medan motsvarande andel var 80 procent för personer med eftergymnasial utbildning. Likartade mönster med avseende på deltagande i lärande aktiviteter efter utbildningsbakgrund har visat sig i tidigare undersökningar. Exempel på detta är den internationella vuxenutbildningsundersökningen från 1994/1995, *IALS*¹, samt den tidigare publikationen om vuxenutbildning från hösten 2000, *Vuxenutbildningen i Sverige 2000*. Detta innebär att trots stora satsningar på vuxnas lärande är det fortsättningsvis stora skillnader i andelen deltagare med avseende på utbildningsbakgrund. Det var främst inom personalutbildning som de största skillnaderna med avseende på utbildningsbakgrund fanns.

Deltagare i formell utbildning, kurser och studiecirklar efter utbildningsbakgrund 2001

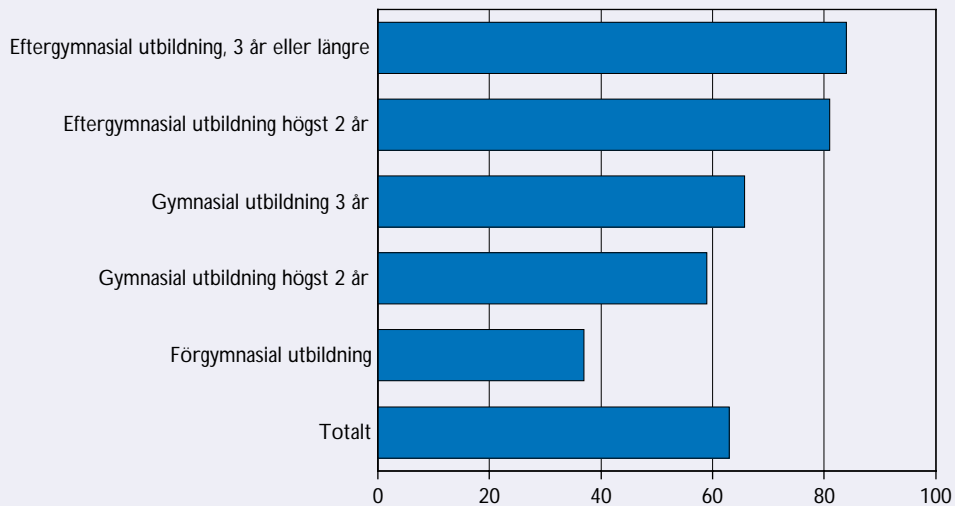
Andel deltagare i procent, 20–74 år

Om man särskiljer personer i åldern 25–64 år kan man konstatera att samma mönster med avseende på utbildningsbakgrund framkommer. Bland personer med förgymnasial utbildning deltog 37 procent i lärande aktiviteter medan motsvarande andel var något mer än 80 procent för personer med eftergymnasial utbildning.

Deltagare i formell utbildning, kurser och studiecirklar efter utbildningsbakgrund 2001

Andel deltagare i procent, 25–64 år

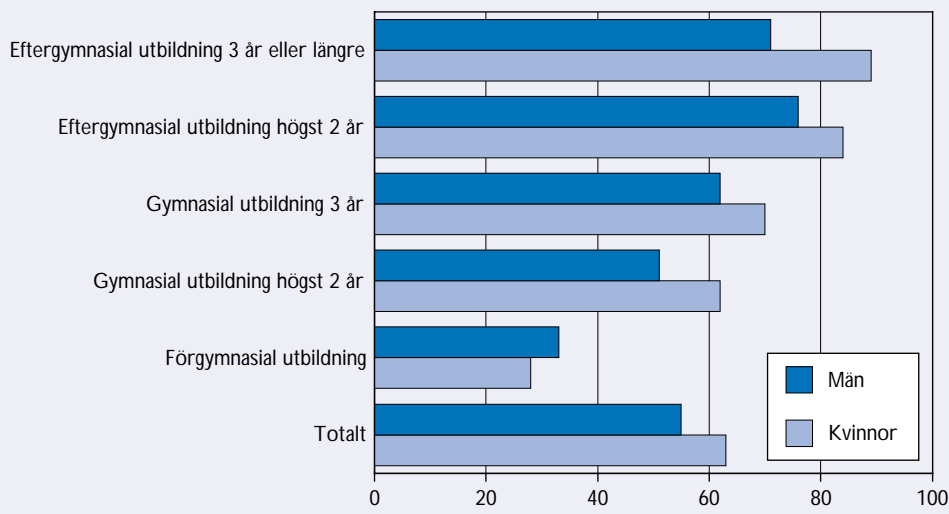

Högt deltagande bland kvinnor med eftergymnasial utbildning

Både bland kvinnor och män deltog personer med lång tidigare utbildning i högre grad i utbildningar, kurser och studiecirklar än personer med kort tidigare utbildning. Skillnaderna mellan utbildningsnivåerna var dock större för kvinnor än för män. Bland personer med gymnasial utbildning eller eftergymnasial utbildning var andelen deltagare i lärande aktiviteter högre för kvinnor än för män. Detta kan ställas mot personer med förgymnasial utbildning bland vilka män deltog i högre grad än kvinnor i lärande aktiviteter. Detta beror till stor del på att män med förgymnasial utbildning deltog i högre grad i personalutbildning än kvinnor med förgymnasial utbildning.

Deltagare i formell utbildning, kurser och studiecirklar efter utbildningsbakgrund 2001

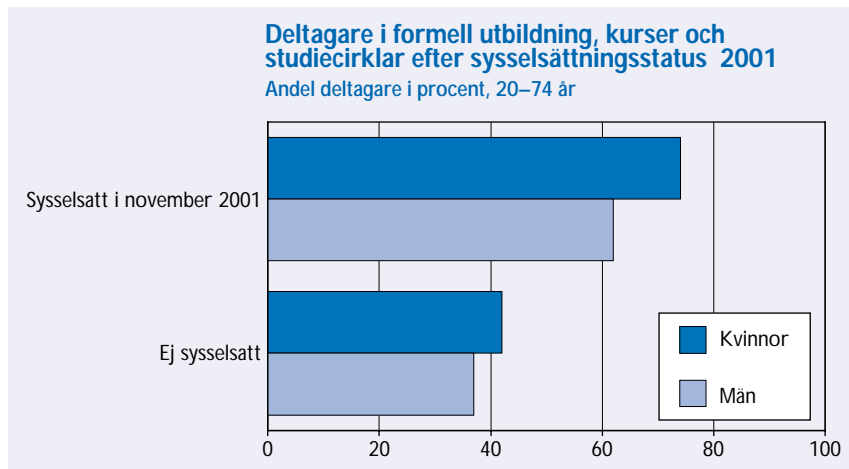
Andel deltagare i procent, 20–74 år

Sysselsatta deltog mer i lärande aktiviteter

Sysselsatta personer deltog i högre grad i utbildningar, kurser och studiecirkel än ej sysselsatta personer. Detta var inte oväntat då personalutbildning, som utgör en stor andel av totala antalet lärande aktiviteter, endast berör sysselsatta personer. Kvinnor deltog i högre grad i lärande aktiviteter än män, både bland sysselsatta och ej sysselsatta personer. Bland sysselsatta personer deltog 74 procent av kvinnorna i lärande aktiviteter medan motsvarande andel var 62 procent för männen.

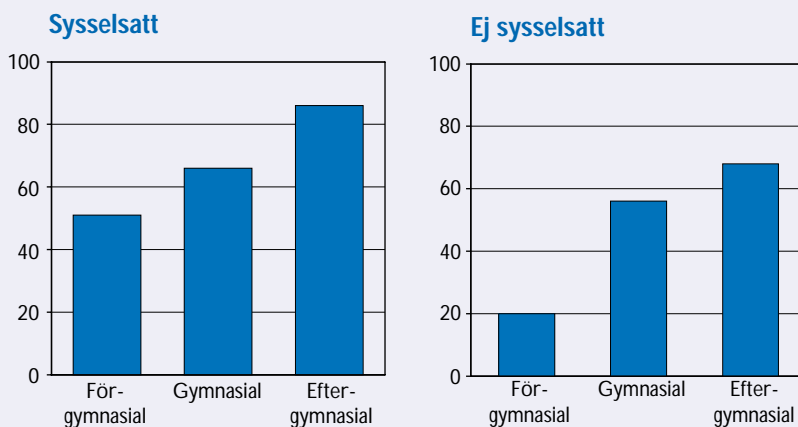
I kapitlet *Definitioner och begrepp* beskrivs sysselsatta och ej sysselsatta mer i detalj.

Det kan vara av intresse att kombinera sysselsättningsstatus med utbildningsbakgrund för att studera närmare hur dessa båda faktorer påverkar deltagandet i utbildningar, kurser och studiecirklar. Det visar sig att bland både sysselsatta och ej sysselsatta deltar personer med eftergymnasial utbildning i högre grad i lärande aktiviteter än personer med gymnasial eller förgymnasial utbildning. Det kvarstår en skillnad mellan sysselsatta och ej sysselsatta vid en studie av personer med liknande utbildningsbakgrund. Skillnaden är störst bland dem med förgymnasial utbildning. Både utbildningsbakgrund och sysselsättningsstatus tycks således ha en betydelse för deltagandet i lärande aktiviteter.

Deltagare i formell utbildning, kurser och studiecirklar efter sysselsättningsstatus och utbildningsbakgrund 2001

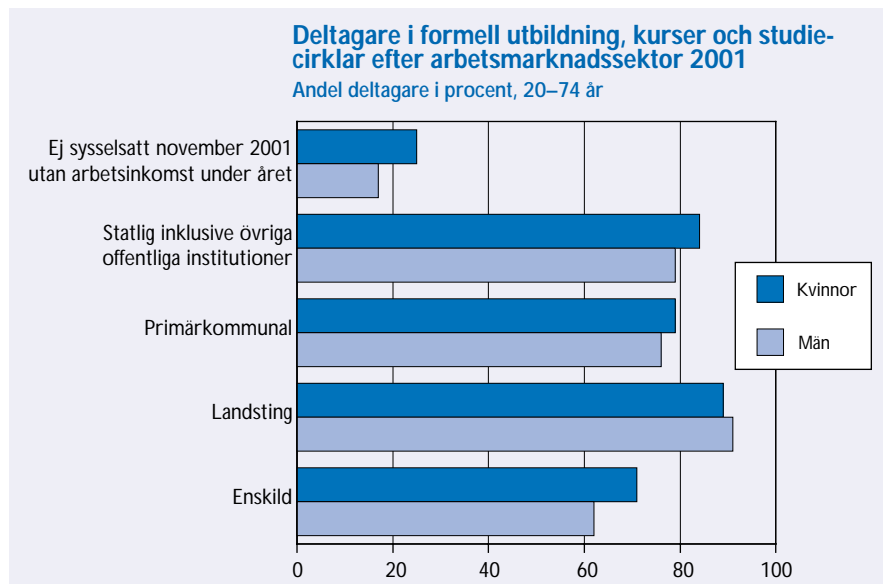
Andel deltagare i procent, 20–74 år

Sysselsatta i offentlig sektor deltog mer i lärande aktiviteter än sysselsatta i privat sektor

Deltagandet i utbildningar, kurser och studiecirklar varierade mellan olika arbetsmarknadssektorer. Sysselsatta personer i offentlig sektor deltog mer i lärande aktiviteter än sysselsatta personer i privat sektor. Nästan 90 procent av de sysselsatta inom landstingen deltog i lärande aktiviteter. Detta kan jämföras med sysselsatta inom privat sektor, av vilka 65 procent deltog i lärande aktiviteter. Mönstret för deltagandet i lärande aktiviteter såg likartat ut för kvinnor och män även om kvinnor i högre grad deltog i lärande aktiviteter än män inom nästan samtliga sektorer. Skillnaderna mellan kvinnor och män tycks dock vara något mindre inom offentlig sektor än inom privat sektor.

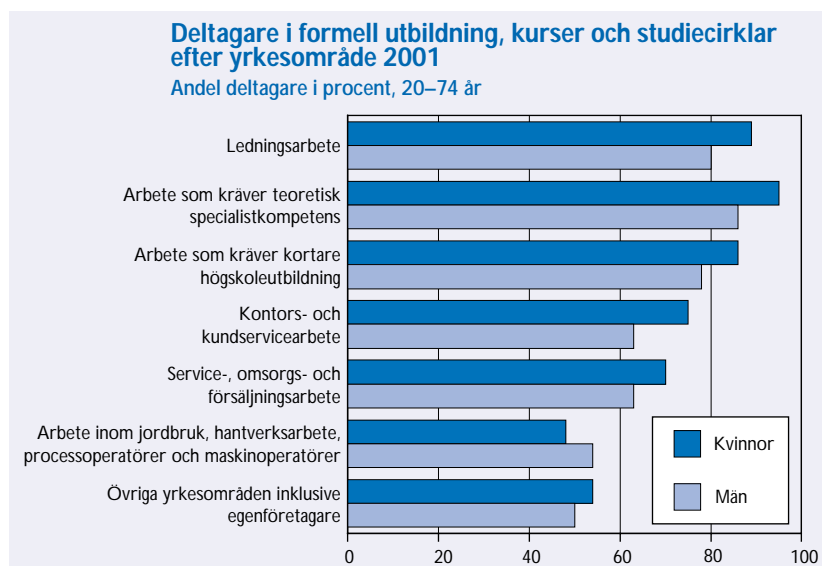
I kapitlet *Definitioner och begrepp* beskrivs de olika arbetsmarknadssektorerna.

I kapitlet *Definitioner och begrepp* beskrivs de olika yrkesområdena.

Yrkesområde påverkar deltagandet i lärande aktiviteter

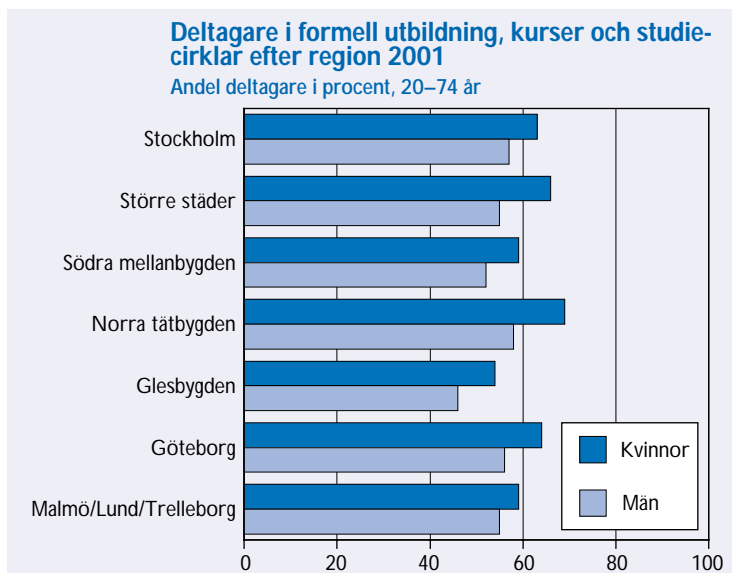
Inom yrkesområden som kräver längre utbildning var det relativt högt deltagande i utbildningar, kurser och studiecirkel. Utbildningskraven har alltså betydelse för skillnader i deltagande i lärande aktiviteter mellan olika yrkesområden. Inom yrkesområdet "arbeten som kräver teoretisk specialistkompetens" deltog 91 procent av de sysselsatta personerna i någon form av lärande aktivitet under 2001. Däremot deltog endast 53 procent av de sysselsatta i yrkesområdena "arbete inom jordbruk, hantverksarbete, processoperatörer och maskinoperatörer" i lärande aktiviteter. Inom nästan samtliga yrkesområden deltog kvinnor i högre grad i lärande aktiviteter än män. Endast inom yrkesområdena "arbete inom jordbruk, hantverksarbete, processoperatörer och maskinoperatörer" deltog män i högre grad än kvinnor. Inom dessa yrkesområden arbetar en betydligt större andel män än kvinnor.

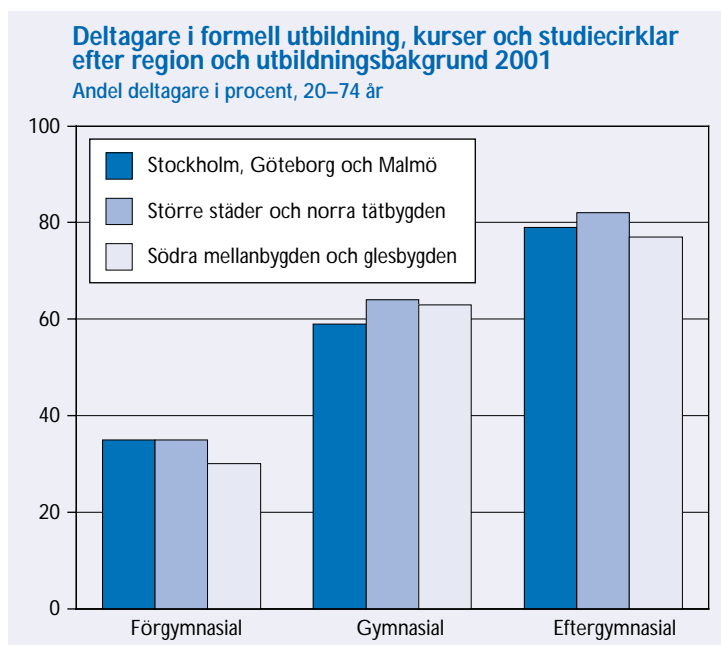
Skillnader avseende deltagande i lärande aktiviteter mellan regioner

Ur samhällelig synpunkt är det ett viktigt mål att människor har möjlighet att studera och delta i olika former av lärande aktiviteter oavsett geografisk hemvist. Detta gäller samtliga former av lärande aktiviteter, d.v.s. studier inom det reguljära utbildningssystemet, personalutbildning samt kurser och studiecirklar utanför jobbet. I Stockholm deltog 60 procent av befolkningen i någon form av lärande aktivitet, till skillnad från glesbygden där motsvarande andel var 49 procent. Inom samtliga regioner deltog kvinnor i högre grad i lärande aktiviteter än män. För kvinnor varierade deltagandet mellan 54 procent i glesbygden och 69 procent i norra tätbygden. Motsvarande andelar för män var 46 procent i glesbygden och 58 procent i norra tätbygden.

I kapitlet *Definitioner och begrepp* beskrivs regionerna närmare.

Skillnaderna mellan regioner i andelen deltagare i utbildningar, kurser och studiecirkel sammanhänger till viss del med skillnader i befolkningens utbildningsnivå mellan regionerna. Personer med liknande utbildningsbakgrund deltar i nästan lika stor utsträckning i lärande aktiviteter oavsett region. I södra mellanbygden och glesbygden deltog 77 procent av personerna med eftergymnasial utbildning i någon form av lärande aktivitet under 2001. Detta kan jämföras med större städer och norra tätbygden där motsvarande andel var 82 procent.

Formell utbildning

Kommunal vuxenutbildning och högskoleutbildning vanligast

Inom det reguljära utbildningsväsendet finns det många utbildningsformer som vänder sig till den vuxna befolkningen. Kommunal vuxenutbildning och högskoleutbildning var de vanligaste formerna av formell utbildning under 2001 för personer i åldern 20–74 år. Under 2001 deltog cirka 840 000 vuxna personer någon gång i formell utbildning.

Andelen kvinnor inom formell utbildning var 60 procent, jämfört med 53 procent av det totala antalet deltagare i utbildningar, kurser och studiecirkelar. Inom kommunal vuxenutbildning, högskola och folkhögskola var mer än 60 procent av deltagarna kvinnor. Inom forskarutbildning, kvalificerad yrkesutbildning och arbetsmarknadsutbildning var männen i majoritet. Bakgrunden

Deltagare i formell utbildning efter utbildningsform 2001

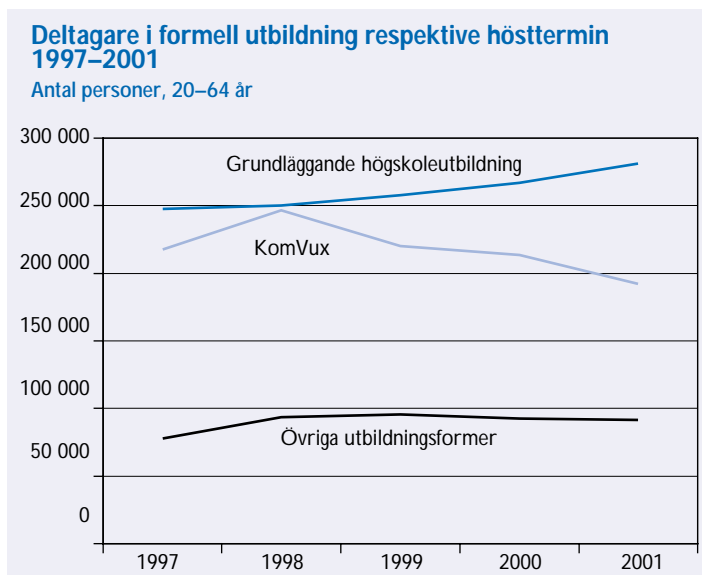
Antal personer och andel deltagare i procent, 20–74 år

	Kvinnor		Män		Totalt		Könsfördelning i procent	
	Antal	Andel i procent	Antal	Andel i procent	Antal	Andel i procent	Kvinnor	Män
Gymnasieskola	7 300	0,2	10 200	0,3	17 500	0,3	42	58
Kommunal vuxenutbildning	191 500	6,4	101 700	3,4	293 200	4,9	65	35
Grundläggande utbildning universitet/högskola	214 500	7,2	139 700	4,7	354 100	5,9	61	39
Forskarutbildning	9 100	0,3	11 000	0,4	20 100	0,3	45	55
Kvalificerad yrkesutbildning	6 200	0,2	7 200	0,2	13 500	0,2	46	54
Långa kurser inom folkhögskola	19 000	0,6	10 900	0,4	29 900	0,5	63	37
Arbetsmarknadsutbildning	28 500	1,0	37 900	1,3	66 400	1,1	43	57
Studiemedel för utlandsstudier	10 800	0,4	6 000	0,2	16 700	0,3	64	36
Övriga studerande	21 100	0,7	10 200	0,3	31 300	0,5	67	33
Totalt deltagande	507 900	16,8	334 800	11,1	842 700	14,1	60	40

till att det är fler män bland deltagarna i arbetsmarknadsutbildning är att det under hela 90-talet och början på 2000-talet funnits färre arbetslösa kvinnor än män.

Deltagandet i formell utbildning minskar

Under åren 1994 till 1998 ökade det totala studiedeltagandet successivt, i första hand genom utbyggnad av högskoleutbildningen och den kommunala vuxenutbildningen. Den kraftiga ökningen av andelen deltagare i kommunal vuxenutbildning mellan hösten 1996 till hösten 1998 hade samband med satsningen på Kunskapslyftet som startade 1997. Under början på 2000-talet minskade antalet deltagare i kommunal vuxenutbildning. Ett av skälen är att den femåriga satsningen på Kunskapslyftet trappats ned.

Källa: scb, Statistik över befolkningens studiedeltagande

Vad studerar kvinnor och män?

Det var vanligast att studera något inom *Samhällsvetenskap, juridik, handel och administration* eller *Humaniora och konst*. Nästan 40 procent av totala antalet personer som deltog i formell utbildning har studerat inom någon av dessa studieinriktningar, som var populära bland både kvinnor och män.

Det har visat sig tidigare att *Pedagogik- och lärarutbildningar* samt utbildningar inom *Vård och omsorg* är vanliga bland kvinnor och att utbildningar inom *Teknik och tillverkning* är vanliga bland män. Detta mönster fanns kvar bland de som studerade i formell utbildning under perioden hösten 2001 till hösten 2002.

Deltagare i formell utbildning efter studieinriktning 2001/02

Andel i procent, 20–74 år

Studieinriktning	Kvinnor	Män	Totalt
Pedagogik och lärarutbildning	15	8	12
Humaniora och konst	19	17	18
Samhällsvetenskap, juridik, handel och administration	21	17	19
Naturvetenskap, matematik och data	12	19	15
Teknik och tillverkning	4	14	8
Hälso- och sjukvård, social omsorg	15	5	11
Övriga studieinriktningar inklusive okänd ¹	13	19	16
Totalt	100	100	100

Källa: SCB Vuxnas lärande – enkätundersökning hösten 2002

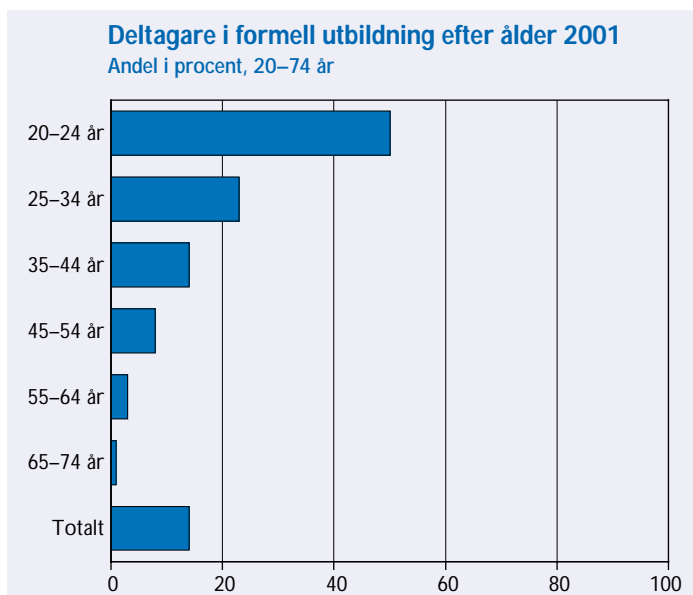
1. Okänd studieinriktning utgör en relativt stor andel av denna grupp.

Vilka deltar i formell utbildning?

Flest yngre i formell utbildning

Andelen deltagare i formell utbildning minskar kraftigt med stigande ålder. Minskningen i andelen deltagare var betydligt kraftigare för formell utbildning än för totala deltagandet i lärande aktiviteter. Hälften av personerna i åldern 20–24 år deltog i någon form av formell utbildning under 2001 i jämförelse med mindre än 10 procent av personerna i åldern 45–54 år.

Valet av utbildningsform sammanhänger med åldern. Detta beror i sin tur på att utbildningsbakgrund och sysselsättningsgrad varierar med åldern. I åldersgruppen 20–34 år befinner sig en stor andel av deltagarna i formell utbildning inom grundläggande högskoleutbildning. Efter 34 års ålder deltar istället majoriteten i kommunal vuxenutbildning. I åldersgruppen 35–64 år deltog mer än 10 procent av studiedeltagarna i arbetsmarknadsutbildning i jämförelse med åldersgruppen 65–74 år där deltagande i långa kurser inom folkhögskola var relativt vanligt.

Deltagare i formell utbildning efter utbildningsform och ålder 2001

Andel i procent, 20–74 år

	Kommunal vuxenutbildning	Högskola	AMU	Folkhögskola	Övriga	Totalt
20–24 år	23	55	3	4	15	100
25–34 år	32	46	7	3	12	100
35–44 år	46	31	11	3	9	100
45–54 år	47	25	14	3	10	100
55–64 år	51	17	20	5	8	100
65–74 år	63	13	1	20	3	100
Totalt	35	42	8	4	12	100

Flest kvinnor inom samtliga åldersgrupper

Inom samtliga åldersgrupper fanns det fler kvinnor än män bland deltagarna i formell utbildning. Andelen kvinnor var störst i åldersgruppen 35–54 år. För både kvinnor och män avtar andelen deltagare i formell utbildning kraftigt med stigande ålder och snabbare för män än för kvinnor.

Deltagare i formell utbildning efter ålder 2001

Antal personer och andel deltagare i procent, 20–74 år

	Kvinnor		Män		Könsfördelning i procent	
	Antal	Andel av befolkningen i procent	Antal	Andel av befolkningen i procent	Kvinnor	Män
20–24 år	140 800	56	118 200	45	54	46
25–34 år	162 600	28	114 900	19	59	41
35–44 år	116 000	19	56 000	9	67	33
45–54 år	65 100	11	31 000	5	68	32
55–64 år	20 500	4	12 600	2	62	38
65–74 år	3 000	1	2 200	1	58	42
Totalt	507 900	17	334 800	11	60	40

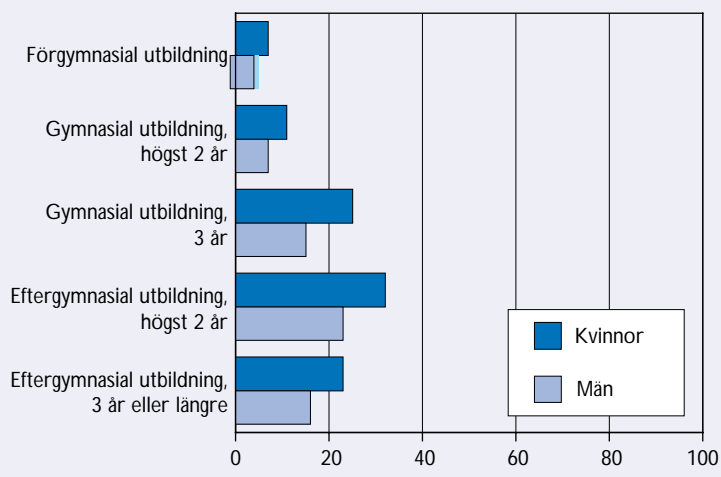
Utbildningsbakgrund påverkar deltagandet i formell utbildning

Personer med lång tidigare utbildning deltog i högre grad i formell utbildning än personer med kort tidigare utbildning. Detta mönster visade sig också för det totala deltagandet i lärande aktiviteter. Skillnaderna bland deltagarna i formell utbildning var dock inte lika stora. Personer med kort eftergymnasial utbildning hade högst deltagande i formell utbildning under 2001. Detta beror på att man numera redan efter fullföljda 20 poäng räknas som eftergymnasialt utbildad. En stor del av dem med kort eftergymnasial utbildning håller således på med att fullfölja sin eftergymnasiala utbildning.

Viktiga målgrupper för satsningen på Kunskapslyftet som pågick under en femårsperiod var personer med kort gymnasial utbildning eller förgymnasial utbildning. Under 2001 var deltagandet i formell utbildning relativt lågt för dessa grupper. Ser man närmare på inom vilka typer av formell utbildning som dessa grupper studerade kan man konstatera att över 60 procent fanns inom kommunal vuxenutbildning och mellan 13 och 18 procent deltog i arbetsmarknadsutbildning.

Deltagare i formell utbildning efter utbildningsbakgrund 2001

Andel i procent, 20–74 år

Kvinnor deltog i högre grad i formell utbildning oavsett utbildningsbakgrund. Skillnaderna mellan kvinnor och män är dock större för personer med lång gymnasial utbildning eller eftergymnasial utbildning än för personer med kortare tidigare utbildning.

Födda utomlands deltar mer i formell utbildning

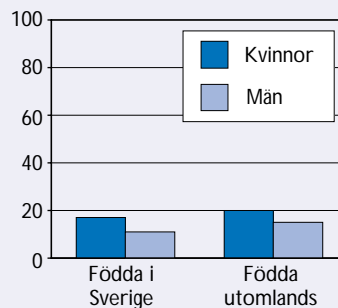
Personer födda utomlands deltog något mer frekvent i formell utbildning än personer födda i Sverige. Andelen deltagare i formell utbildning var 17 procent för personer födda utomlands i jämförelse med

14 procent för personer födda i Sverige. En viktig målgrupp för utbildning inom det reguljära utbildningssystemet är personer med utländsk bakgrund. Deltagandet i arbetsmarknadsutbildning påverkas av arbetslösheten inom olika grupper. Bland personer födda utomlands var arbetslösheten större än bland personer födda i Sverige.

Både bland personer födda i Sverige och personer födda utomlands deltog kvinnor i högre grad i formell utbildning än män. För personer födda utomlands var det vanligast med studier inom Kommunal vuxenutbildning medan studier inom högskola var vanligast för personer födda i Sverige. Det var även något vanligare med arbetsmarknadsutbildning bland personer födda utomlands än bland personer födda i Sverige.

Deltagare i formell utbildning efter födelseland 2001

Andel i procent, 20–74 år

Deltagare i formell utbildning efter födelseland och utbildningsform 2001

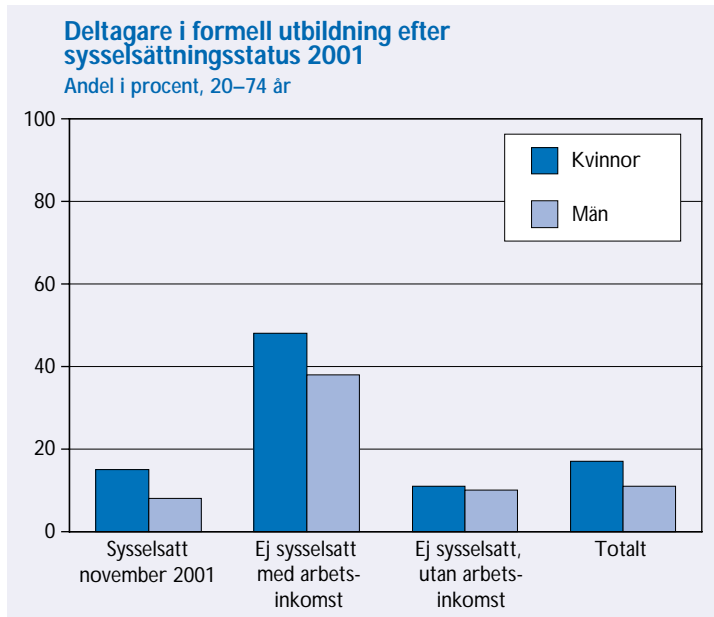
Andel i procent

	Kommunal vuxenutbildning	Högskola	AMU	Folk- högskola	Övriga	Totalt
Födda i Sverige	31	46	7	4	12	100
Födda utomlands	51	23	12	4	11	100

Ej sysselsatta deltar mer i formell utbildning än sysselsatta

Deltagare i formell utbildning studerar ofta under en längre period och på heltid. Detta är en naturlig förklaring till att ej sysselsatta personer deltog mer frekvent i formell utbildning än sysselsatta personer. Många personer kombinerar dock studier med någon form av arbete t.ex. på sommaren eller på helger. Det framgår av att deltagandet i formell utbildning var högst för personer som inte var sysselsatta i november 2001 men som hade haft inkomst från arbete under året. För denna grupp var andelen deltagare i formell utbildning 43 procent. Detta kan jämföras med personer sysselsatta i november 2001, för vilka motsvarande andel var 11 procent.

Bland både sysselsatta och ej sysselsatta personer deltog kvinnor i högre grad i formell utbildning än män. Skillnaden mellan kvinnor och män var störst för personer som inte var sysselsatta i november 2001 men som hade fått inkomst från någon form av arbete under året.

Kurser och studiecirklar

Personalutbildning¹

Staten önskar dels att stödja kompetensutveckling i arbetslivet och dels att ge tillgång till personalutbildning åt alla personalkategorier. Det finns olika politiska program bland annat inom eu som är till för att stödja kompetensutveckling inom företag. Företagen spelar en viktig roll för att höja kompetensen hos befolkningen och därför även för enskilda individers möjligheter på arbetsmarknaden. Personalutbildning definieras som samtliga lärande aktiviteter som är helt eller delvis finansierade av arbetsgivarna. Denna form av utbildning utgör en central del av det livslånga lärandet. Mer än 2,5 miljoner sysselsatta personer i åldern 20–64 år deltog i personalutbildning någon gång under året 2001. Detta motsvarade 58 procent av de sysselsatta personerna i åldersgruppen. I Finland deltog 56 procent av de anställda i åldern 18–64 år i personalutbildning under 2000.

1. Resultaten för personalutbildning har hämtats från personalutbildningsstatistiken på SCB.

Företagsstorlek påverkar deltagande i personalutbildning

De större företagen har förmodligen större möjligheter att satsa på personalens kompetensutveckling än de mindre företagen, både vad gäller ekonomiska ramar och personalresurser. Detta kan vara en del av förklaringen till att andelen deltagare i personalutbildning var högre än 60 procent inom företag med mer än 500 anställda medan motsvarande andel i företag med mindre än 10 anställda underskred 40 procent.

Bland de sysselsatta kvinnorna deltog 61 procent i personalutbildning. Motsvarande andel för männen var 56 procent. Detta har dels samband med att kvinnor i större utsträckning än män arbetar inom offentlig sektor, dels med att de organisationer de arbetar inom har många anställda. Det visar sig också att inom mellanstora företag med mellan 50 och 249 anställda deltar männen i högre utsträckning än kvinnorna i personalutbildning. Här befinner sig förmodligen männen inom andra yrkesområden än kvinnorna. För att kunna analysera skillnaderna i deltagande mellan kvinnor och män inom större och mindre företag bör man således titta närmare på vilken utbildningsbakgrund kvinnor och män har samt inom vilka yrkesområden de befinner sig.

Deltagare i personalutbildning efter företagets storlek 2001

Antal personer och andel deltagare i procent, 20–64 år

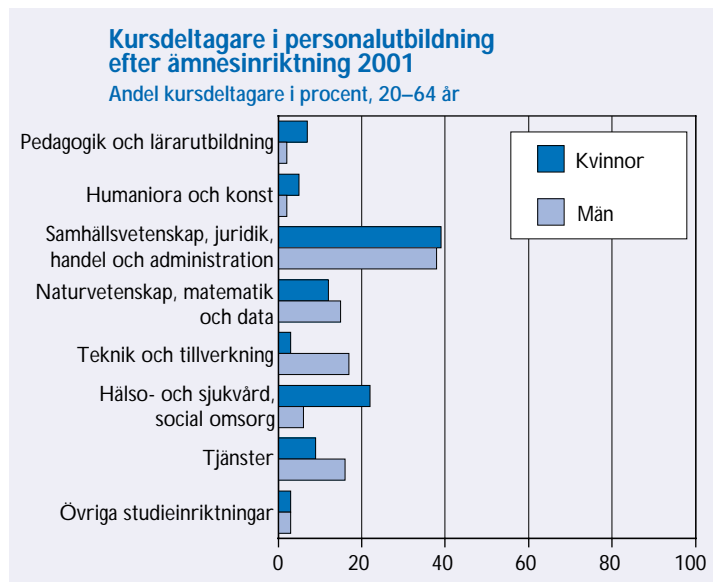
Företags- storlek	Totalt antal			Andel av totalt antal sysselsatta		
	Antal anställda	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män
– 9	89 000	150 900	239 900	41	34	36
10 – 49	142 600	226 300	369 000	52	47	49
50 – 99	56 100	116 900	173 000	48	58	54
100 – 249	71 600	151 700	223 200	48	60	55
250 – 499	79 900	72 700	152 600	68	60	64
500 – 999	82 100	111 900	194 000	61	70	66
1000 –	799 200	499 200	1 298 500	68	68	68
Totalt	1 320 600	1 329 600	2 650 220	61	56	58

Vanligaste ämnet inom personalutbildning

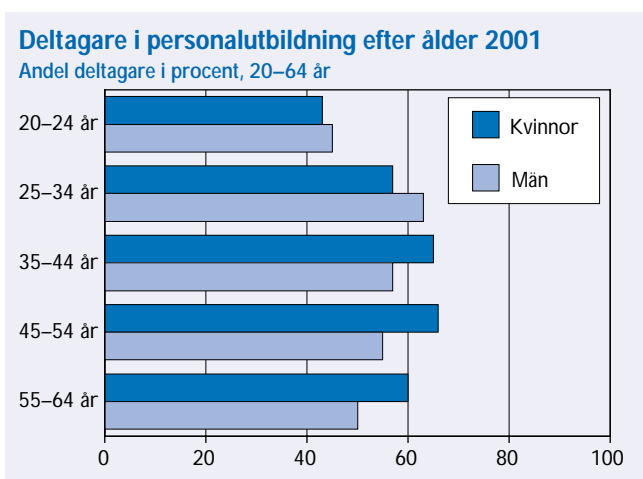
Det vanligaste ämnesområdet inom personalutbildning var *Samhällsvetenskap, juridik, handel och administration*.

Detta område bestod till stor del av arbetsplatsrelaterade utbildningar såsom konferenser och planeringsdagar samt kurser inom ledning och administration. Även kurser inom *Naturvetenskap, matematik och data*, där datautbildningar utgjorde en majoritet, var relativt vanliga. *Tjänster* är ett brett ämnesområde som berör kurser inom transport, miljövård och miljöskydd, säkerhet i samhället samt arbetsmiljö. Drygt en tredjedel av kurserna inom detta ämnesområde berörde arbetsmiljö och arbetarskydd.

Kvinnor deltog till viss del inom andra ämnesområden än männen. Bland kvinnorna var kurser inom *Hälso- och sjukvård* vanliga medan det var vanligt med kurser inom *Teknik och tillverkning* samt *Tjänster* bland männen.

Vilka deltar i personalutbildning?

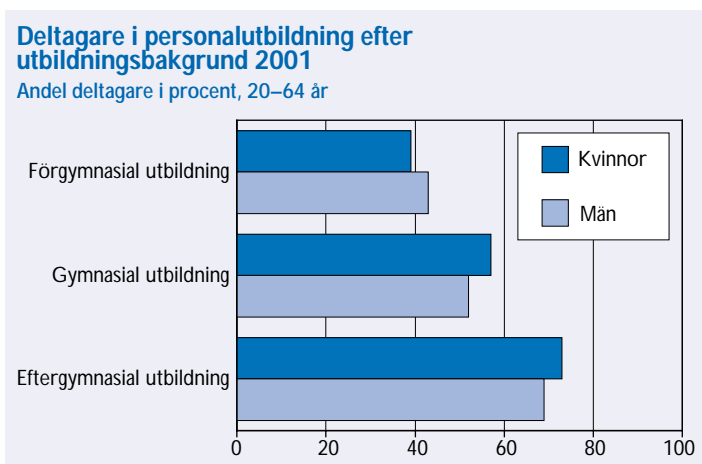

Yngre deltar minst i personalutbildning

Deltagandet i personalutbildning var relativt jämnt fördelat över åldersgrupperna. De yngre personerna, mellan 20 och 24 år, deltog dock minst i personalutbildning. Även de äldsta personerna, mellan 54 och 64 år, deltog i lägre utsträckning än övriga i personalutbildning.

Inom alla åldersgrupper utom de yngsta deltog kvinnor i högre grad än männen i personalutbildning. Det var större skillnad mellan kvinnor och män bland äldre personer än bland yngre. Även inom

personalutbildning visar det sig alltså att äldre kvinnor tycks mer benägna att delta i utbildningar och kurser än äldre män.

De högutbildade deltar mest i personalutbildning

Personer med eftergymnasial utbildning deltog i betydligt högre utsträckning i personalutbildning än de med gymnasial utbildning eller förgymnasial utbildning. Sambandet mellan utbildningsbakgrund och deltagande i personalutbildning förstärker i princip klyftorna på arbetsmarknaden. En möjlig förklaring till de stora skillnaderna är att högutbildade personer i

högre grad återfinns inom arbetsmarknadssektorer där kontinuerlig kompetensutveckling uppmuntras än personer med kort tidigare utbildning. En annan förklaring är att de i högre utsträckning erbjuds personalutbildning då en sådan strategi skulle kunna vara mer lönsam för arbetsgivaren.

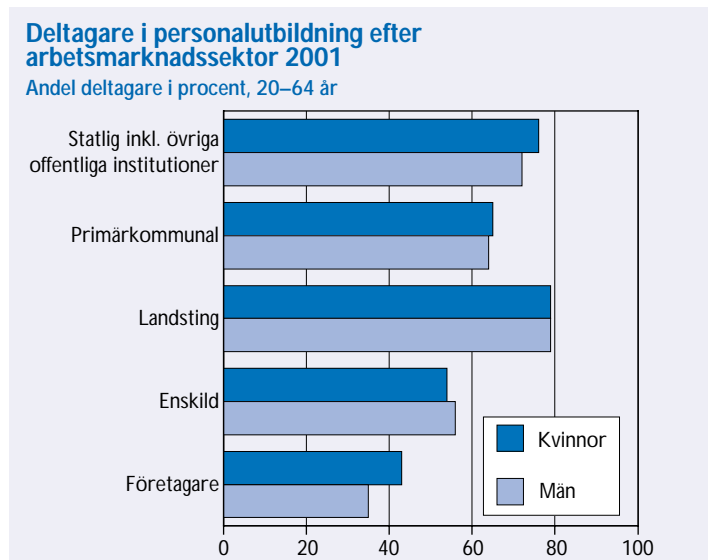
Det tydliga sambandet mellan utbildningsbakgrund och deltagande i personalutbildning visade sig bland både kvinnor och män. Skillnaderna mellan personer med olika utbildningsbakgrund tycks dock vara något större bland kvinnorna än bland männen.

Företagare deltar minst i personalutbildning

Det fanns stora skillnader mellan arbetsmarknadssektorerna med avseende på deltagande i personalutbildning under 2001. Anställda inom offentlig sektor deltog i högre utsträckning i personalutbildning än anställda i privat sektor och egna företagare. Över 70 procent av de sysselsatta inom statlig sektor och landsting deltog i personalutbildning till skillnad från sysselsatta i privat sektor där under 60 procent deltog i personalutbildning.

Mönstret såg likartat ut för kvinnor och män.

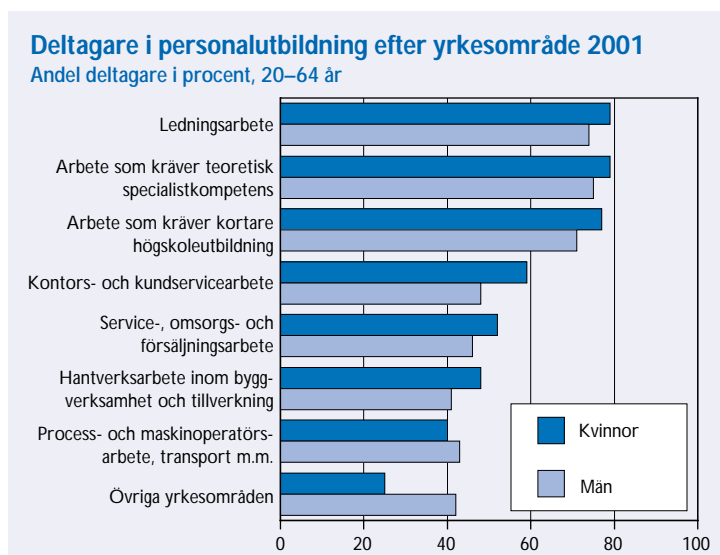
Inom varje arbetsmarknadssektor var skillnaden i deltagande i personalutbildning relativt liten mellan kvinnor och män. Det var endast bland företagarna som skillnaden, till kvinnornas fördel, var något större.

Yrkesområde påverkar deltagande i personalutbildning

Yrkesområdet är en viktig faktor för deltagandet i personalutbildning. Inom de yrkesområden som kräver en eftergymnasial utbildning krävs förmodligen också att personalen i högre grad ägnar sig åt kompetensutveckling än inom övriga yrkesområden. Ett tydligt samband finns mellan utbildningsbakgrund och yrkesområde. Inom arbeten som kräver en eftergymnasial utbildning deltog över 70 procent av de sysselsatta i personalutbildning. Inom gruppen *Övriga yrkesområden*, där bl.a. arbeten utan krav på yrkesutbildning finns representerade, deltog mindre än 40 procent i personalutbildning.

För både kvinnor och män var deltagandet i personalutbildning högre inom arbeten som kräver eftergymnasial utbildning än inom övriga yrkesområden. Inom arbeten som kräver kortare högskoleutbildning deltog nästan 80 procent av kvinnorna respektive något mer än 70 procent av männen. Inom service-, omsorgs- och försäljningsarbete deltog något mer än hälften av kvinnorna och något mindre än hälften av männen i personalutbildning.

Längd på personalutbildning

Uppgifter om andelen deltagare i personalutbildning räcker inte för att få hela bilden av personalutbildningens omfattning inom olika grupper i samhället. Antalet utbildningsdagar är också en viktig komponent. Det genomsnittliga antalet dagar per deltagare i personalutbildning var 10 dagar under 2001. Det genomsnittliga antalet dagar per sysselsatt var 6 dagar.

En stor andel av deltagarna i personalutbildning deltog i korta kurser. Hälften av deltagarna deltog i kurser om sammanlagt högst 4 dagar. Kvinnor och män deltog i lika stor omfattning i personalutbildning. Det genomsnittliga antalet dagar per deltagare var 10 för både kvinnor och män. Även avseende antalet dagar per anställd fanns det i stort sett ingen skillnad, då skillnaden i andelen personer som deltog i personalutbildning inte heller var så stor mellan kvinnor och män.

Det fanns inga större skillnader mellan åldersgrupperna med avseende på det genomsnittliga antalet dagar per deltagare i personalutbildning. Eftersom andelen deltagare i personalutbildning är förhållandevis låg i den yngsta och i den äldsta åldersgruppen, är även antalet genomsnittliga dagar per sysselsatt relativt lågt i dessa åldersgrupper.

Utbildningsbakgrund verkar ha betydelse för omfattningen av personalutbildningen. Personer med eftergymnasial utbildning deltar i genomsnitt i fler dagar inom personalutbildning än personer med gymnasial eller förgymnasial utbildning. Detta förstärker skillnaderna

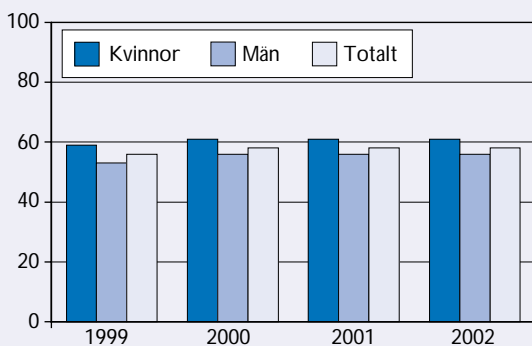
Dagar i personalutbildning efter ålder respektive utbildningsbakgrund 2001

Andel i procent och antal dagar, 20–64 år

	Andel deltagare i procent	Dagar per sysselsatt i genomsnitt	Dagar per deltagare i genomsnitt
Totalt	58	6	10
Kön			
Kvinnor	61	6	10
Män	56	5	10
Ålder			
20–24 år	44	4	10
25–34 år	60	6	11
35–44 år	61	6	9
45–54 år	60	7	11
55–64 år	55	4	8
Utbildningsnivå			
Förgymnasial	41	3	8
Gymnasial	54	5	9
Eftergymnasial	71	9	12

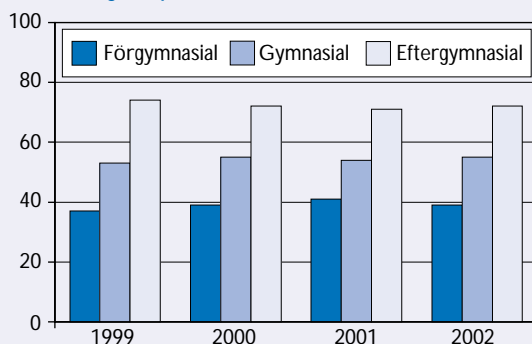
Deltagare i personalutbildning 1999–2002

Andel deltagare i procent, 20–64 år

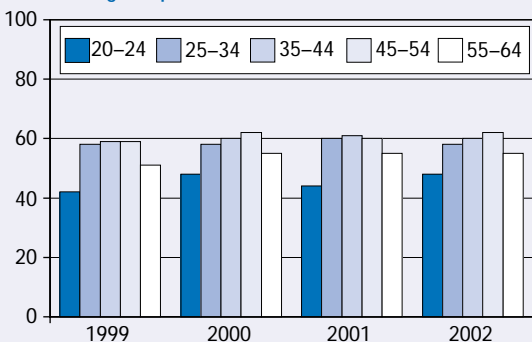
Deltagare i personalutbildning efter utbildningsbakgrund 1999–2002

Andel deltagare i procent, 20–64 år

Deltagare i personalutbildning efter ålder 1999–2002

Andel deltagare i procent, 20–64 år

med avseende på utbildningsbakgrund ytterligare. Personer med eftergymnasial utbildning deltar både i högre utsträckning i personalutbildning och i fler dagar än personer med kortare tidigare utbildning.

Deltagandet i personalutbildning i stort sett oförändrat de senaste åren

Mönstret avseende deltagande i personalutbildning har i stora drag sett likadant ut de senaste fyra åren när det gäller kön, ålder och utbildningsbakgrund. Kvinnor deltar i högre utsträckning än män. Yngre deltar i lägre grad än övriga och personer med eftergymnasial utbildning deltar i högre utsträckning än personer med gymnasial och förgymnasial utbildning.

Andelen deltagare i personalutbildning av de sysselsatta har legat mellan 55 och 60 procent under perioden 1999 till 2002. Det har alltså inte skett någon större förändring sedan 1999. Detta gäller även om man tittar på kvinnor och män. Den enda lite större förändring som finns för perioden 1999 till 2002 är för sysselsatta personer i åldern 20–24 år, där andelen deltagare i personalutbildning har ökat från 42 procent under 1999 till 48 procent under 2002.

Kurser och studiecirklar utanför jobbet¹

Deltagandet i kurser och studiecirklar utanför jobbet som inte är finansierade av en arbetsgivare spänner över ett brett och varierat område. Det kan t.ex. vara språkkurser, körkortslektioner, studiecirklar inom akvarell och hantverk, musiklektioner, ridlektioner eller kurser inom yoga. Under loppet av ett år, mellan hösten 2001 och hösten 2002, deltog 12 procent av befolkningen i åldern 20–74 år i kurser och studiecirklar utanför jobbet. Kvinnorna deltog i högre grad än männen.

Personliga och sociala skäl vanligaste anledningen till deltagandet

En stor andel av deltagarna i kurser och studiecirklar utanför jobbet har angett personliga eller sociala skäl som huvudsaklig anledning till att de deltog. Detta gäller både kvinnor och män även om det var vanligare bland kvinnorna att ange personliga och sociala skäl. Mindre än 10 procent av deltagarna har angett yrkesrelaterade skäl som huvudsaklig anledning till deltagandet.

Deltagare i kurser/studiecirklar utanför jobbet efter syfte med deltagandet² 2001/02

Andel i procent, 20–74 år

	Andel personer som deltagit	Skäl för deltagandet Andel som angivit nedanstående skäl		
		Personliga / sociala	Yrkesrelaterade	Både personliga och yrkesrelaterade
Kvinnor	16	72	7	28
Män	8	64	11	28
Totalt	12	70	9	28

1. Resultaten för kurser och studiecirklar utanför jobbet har hämtats från en enkätundersökning om vuxnas lärande som genomfördes hösten 2002 av scb.

2. Varje person kan ha angett mer än ett skäl. Därför blir summan av andelarna större än 100.

Kurser inom humaniora och konst var vanligast

Mer än en tredjedel av kurser och studiecirklar utanför jobbet handlade om *Humaniora och konst* medan nästan en fjärdedel utgjordes av kurser inom *Tjänster*. De största ämnena inom *Humaniora och konst* var musik, dans, dramatik, konsthantverk och främmande språk, som tillsammans nästan svarade för 70 procent av kurserna inom detta ämnesområde. Ämnesområdet *Tjänster* utgjordes till mer än 60 procent av kurser inom idrott och friskvård.

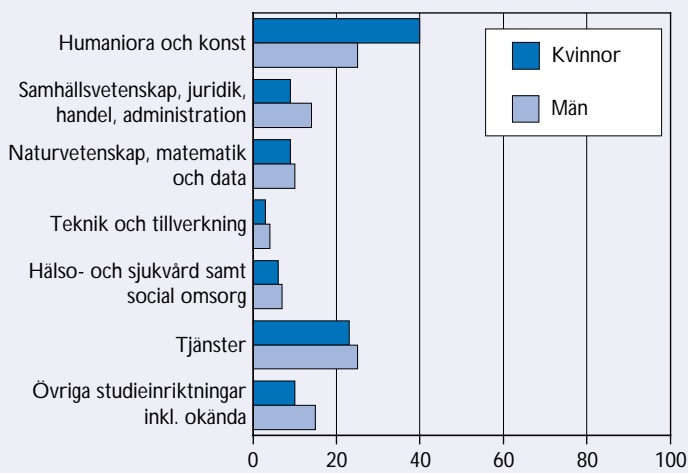
För både kvinnor och män var kurser inom *Humaniora, konst* och *Tjänster* vanligast, även om humaniora och konst var populärare bland kvinnor än bland män.

Inga stora skillnader mellan olika åldersgrupper

Andelen deltagare i kurser och studiecirklar utanför jobbet varierade mellan 10 och 15 procent över olika åldersgrupper. Skillnaderna beroende på ålder var således inte så stora. Inom den äldsta åldersgruppen, 65–74 år, var det relativt högt deltagande i kurser och studiecirklar

Kursdeltagare¹ i kurser/studiecirklar utanför jobbet efter ämnesområde 2001/02

Fördelning över ämnesområden i procent, 20–74 år

1. En person kan ha deltagit flera gånger i kurser under ett år och räknas därför med flera gånger i statistiken.

utanför jobbet. Detta gällde för både kvinnor och män.

Kvinnor deltog i högre utsträckning än män i kurser och studiecirklar utanför jobbet oavsett ålder. Skillnaderna mellan kvinnor och män var dock något mindre i de yngsta åldersgrupperna mellan 20 och 34 år.

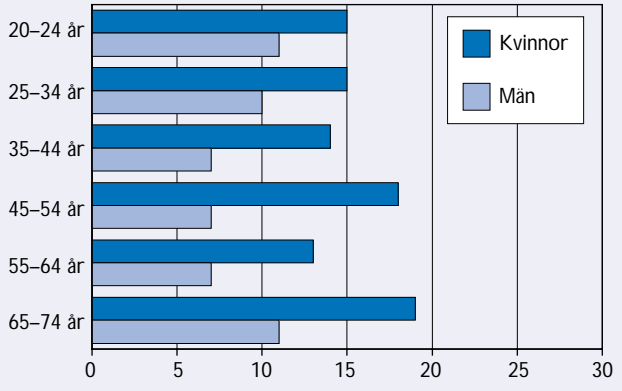
Personer med eftergymnasial utbildning deltar mest

Längden på tidigare utbildning samvarierar med deltagandet i kurser och studiecirklar utanför jobbet.¹ Personer med eftergymnasial utbildning deltog i högre utsträckning i kurser och studiecirklar utanför jobbet än personer med gymnasial eller förgymnasial utbildning. Även för deltagandet i kurser som inte var yrkesrelaterade fanns således en skillnad beroende på utbildningsbakgrund, vilket kan bidra till att klyftorna i samhället vidgas ytterligare.

Kvinnor deltog i högre grad än män i kurser och studiecirklar utanför jobbet oavsett utbildningsbakgrund. Mellan kvinnor och män med förgymnasial utbildning fanns det dock ingen större skillnad i deltagandet.

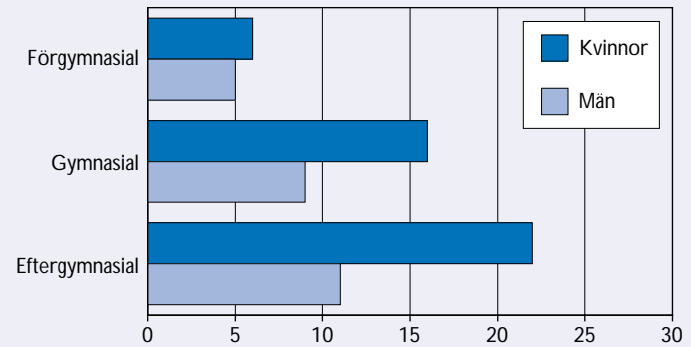
Deltagare i kurser/studiecirklar utanför jobbet efter ålder 2001/02

Andel i procent, 20–74 år

Deltagare i kurser/studiecirklar utanför jobbet efter utbildningsbakgrund 2001/02

Andel i procent, 20–74 år

1. Bortfallet, både objekts- och partiellt bortfall, var större bland personer med förgymnasial utbildning än bland personer med gymnasial och eftergymnasial utbildning. Detta kan göra att deltagandet är något underskattat bland personer med förgymnasial utbildning.

Självstudier

Informellt lärande d.v.s. lärande på annat sätt än genom deltagande i organiserade utbildningar, kurser och studiecirkelar, har blivit ett viktigt område för diskussioner om vuxnas lärande inom eu och oecd. Informellt lärande kan ske i arbetslivet, inom familjen och genom deltagande i folkrörelser eller fritidsaktiviteter.

Det har gjorts undersökningar om informellt lärande i bl.a. Kanada, Finland, Schweiz och Tyskland. Vid mätning av informellt lärande refererar man ofta till en studie om informellt lärande som gjordes i Kanada 1998. Den kom fram till att mer än 95 procent av kanadensarna hade använt någon form av informellt lärande under loppet av ett år. Undersökningen i Kanada var inriktad på hur personer erhåller sina kunskaper och färdigheter. Undersökningen visade att informellt lärande var den viktigaste faktorn för att erhålla de kunskaper och färdigheter som man behöver i sitt arbete¹.

I Finlands undersökning om vuxenutbildning använder man sig av ordet *självstudier* för att begränsa sig till det informella lärande som sker med avsikt att erhålla nya färdigheter eller kunskaper. Detta innebär att slumpmässigt lärande eller lärande som sker som en biprodukt till andra aktiviteter, exempelvis medan en person arbetar, inte ingår i undersökningen. Dessutom skall personerna ha ägnat sig åt självstudier under åtminstone 20 timmar under loppet av ett kalenderår. Undersökningen i Finland visade att en femtedel av befolkningen i åldern 18–64 år studerade på egen hand eller tillsammans med vänner eller kollegor utan att någon lärare eller instruktör var involverad under år 2000.²

Undersökningen om vuxnas lärande i Sverige genomfördes under hösten 2002 och avsåg den föregående 12- månadersperioden. I den gjordes ett försök att fånga upp informellt lärande genom att fråga om individen hade använt någon av fyra föreslagna metoder med avsikt att erhålla kunskaper eller färdigheter inom något område.

1. Canadian survey of informal learning 1998, David Livingstone.

2. Finlands vuxenutbildningsundersökning, www.stat.fi

I Tyskland och Schweiz har liknande frågor använts för att fånga upp informellt lärande. Andelen deltagare i informellt lärande var betydligt högre i dessa länder än i Finland men inte lika högt som i Kanada.

Högt deltagande i självstudier

Undersökningen om vuxnas lärande i Sverige visade att nästan 80 procent av befolkningen i åldern 20–74 år hade använt någon eller några av de fyra metoderna för lärande under undersökningsperioden. Detta gällde både kvinnor och män. Det fanns således inga större skillnader mellan kvinnor och män.

För både kvinnor och män var det vanligast att ägna sig åt självstudier genom att läsa facklitteratur. Deltagande i utbildning via radio och tv var mindre vanligt.

Deltagare i självstudier efter metod för lärande 2001/02

Antal personer i tusental och andel i procent, 20–74 år

	Kvinnor		Män		Totalt		Könsfördelning i procent	
	Antal	Andel i procent av befolkningen	Antal	Andel i procent av befolkningen	Antal	Andel i procent av befolkningen	Kvinnor	Män
Självstudier, läsa facklitteratur	1 730	58	1 840	61	3 570	60	48	52
Besök på utställningar och mässor	1 430	48	1 510	50	2 940	49	49	51
Lärande via dator, internet och CD-rom	1 250	42	1 360	45	2 610	44	48	52
Utbildning via radio och TV	690	23	513	17	1 200	20	57	43
Samtliga som använt någon / några av metoderna	2 300	77	2 350	78	4 620	77	50	50

Personer som deltog i utbildning deltog också mer i självstudier

Lärande organiserat av individen själv skedde oftare bland personer som hade deltagit i utbildning, kurs eller studiecirkel än bland personer som inte hade gjort det. Mer än 90 procent av personerna som hade deltagit i någon utbildning, kurs eller studiecirkel hade använt någon av de fyra metoderna för lärande. Motsvarande andel för personer som inte hade deltagit i någon utbildning, kurs eller studiecirkel var 65 procent. För båda grupperna var självstudier genom att läsa facklitteratur den vanligaste metoden för lärande. Skillnaden mellan självstudier genom att läsa facklitteratur och lärande genom besök på utställningar och mässor var dock inte så stor bland de som inte hade deltagit i någon utbildning, kurs eller studiecirkel.

För personer som hade deltagit i någon utbildningsform var lärande via dator, internet eller cd-rom relativt vanligt. Detta är förmodligen en viktig form för lärande inom arbetslivet.

Bland personer som hade deltagit i utbildningar, kurser och studiecirkel såg mönstret med avseende på metoder för lärande likartat ut för kvinnor och män. Lärande via dator, internet och cd-rom var dock vanligare bland män, medan lärande via radio och tv, exempelvis utbildningsradio, var vanligare bland kvinnor.

Deltagare i självstudier efter metod för lärande 2001/02

Andel i procent, 20–74 år

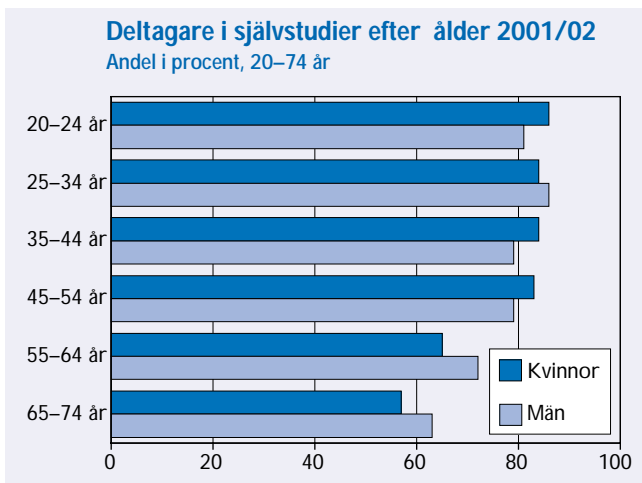
	Deltagit i utbildning, kurs, studiecirkel etc.			Ej deltagit i utbildning, kurs, studiecirkel etc.		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Självstudier, läsa facklitteratur	76	78	76	39	49	45
Besök på utställningar och mässor	57	59	58	39	44	41
Lärande via dator, internet och CD-rom	58	66	61	25	32	29
Utbildning via radio och TV	29	23	26	16	13	15
Använd någon/några av metoderna	91	90	91	61	69	65

Bland personer som inte hade deltagit i någon utbildningsform hade männen i högre grad än kvinnorna använt någon eller några av metoderna för lärande. Detta gällde alla metoder för lärande utom utbildning via radio och tv.

Självstudier minskar med ålder

Andelen personer som hade använt någon eller några av metoderna för informellt lärande höll sig över 80 procent i åldrarna 20–54 år. I de äldre åldersgrupperna 55–64 år respektive 65–74 år syns en minskning av andelen personer som hade använt minst en av metoderna för lärande. Detta mönster gäller både kvinnor och män.

För kvinnorna minskar dock andelen kraftigare med stigande ålder än för männen. När det gäller deltagandet i organiserade utbildningar, kurser och studiecirkel är bilden den motsatta. Deltagandet minskar kraftigare med stigande ålder bland män än bland kvinnor.

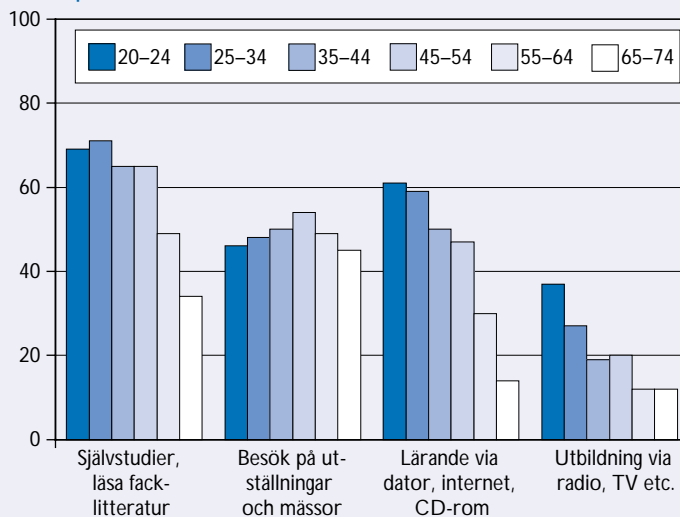

Självstudier genom att läsa facklitteratur vanligast oavsett ålder

För de flesta metoderna för lärande minskar andelen personer som har använt någon av dem med stigande ålder. Detta gäller inte i lika hög grad för lärande genom besök på utställningar och mässor som för de andra metoderna. Inom de flesta åldersgrupper var självstudier genom att läsa facklitteratur den vanligaste formen för lärande. Detta gäller inte de äldre åldersgrupperna, 55–64 år och 65–74 år, där besök på utställningar och mässor var den vanligaste metoden för lärande. Särskilt för kvinnor i åldern 65–74 år var besök på utställningar och mässor en vanlig form för informellt lärande. För män i samma ålder var även självstudier genom att läsa facklitteratur relativt vanligt.

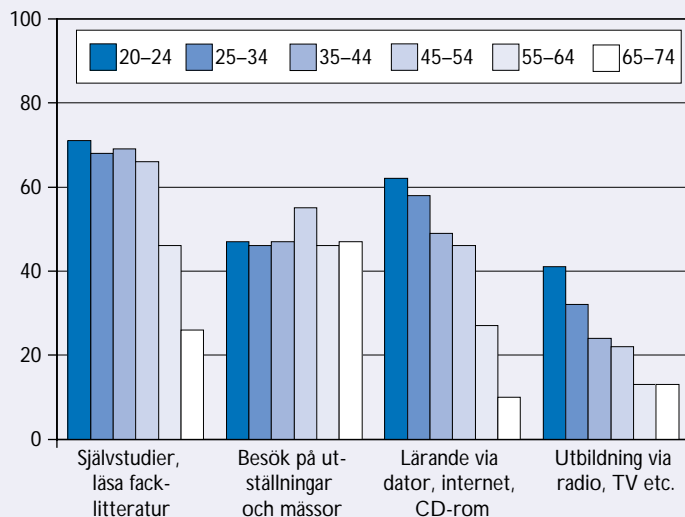
Deltagare i självstudier efter metod för lärande och ålder 2001/02

Andel i procent, 20–74 år

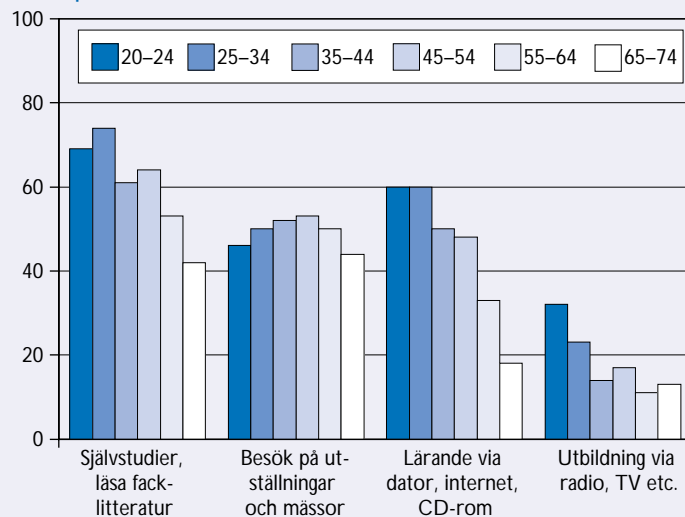
Kvinnor som deltagit i självstudier efter metod för lärande och ålder 2001/02

Andel i procent, 20–74 år

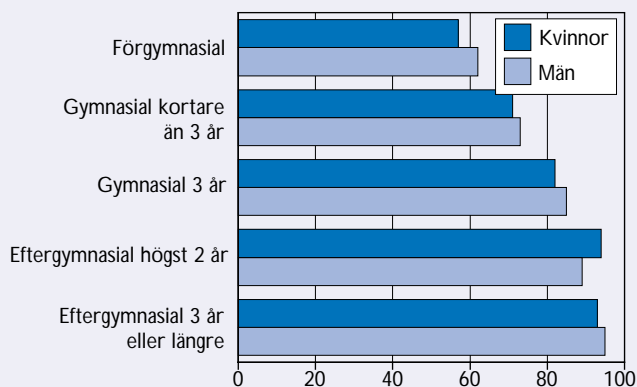
Män som deltagit i självstudier efter metod för lärande och ålder 2001/02

Andel i procent, 20–74 år

Deltagare i självstudier efter utbildningsbakgrund 2001/02

Andel i procent, 20–74 år

Ju längre utbildning desto mer informellt lärande

Det informella lärandet ökar med längden på tidigare utbildning. För personer med eftergymnasial utbildning var andelen personer som använt någon metod för lärande över 90 procent medan motsvarande andel för personer med förgymnasial utbildning var 60 procent. Detta mönster gällde både kvinnor och män.

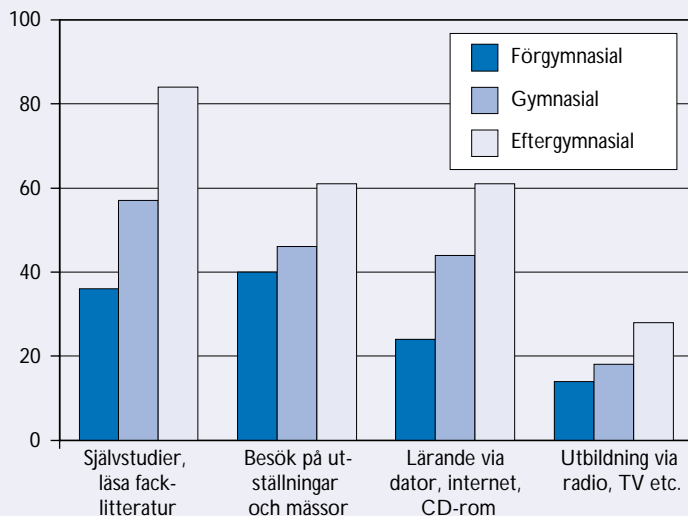
Flest har besökt utställningar och mässor bland förgymnasialt utbildade

Oavsett metod för lärande ökade andelen personer som hade använt metoden med längden på tidigare utbildning. Detta gällde både kvinnor och män. Bland

personer med gymnasial och eftergymnasial utbildning var det störst andel personer som hade ägnat sig åt självstudier genom att läsa facklitteratur. För personer med förgymnasial utbildning var besök på mässor och utställningar den vanligaste formen för lärande. Män med förgymnasial utbildning ägnar sig dock i lika hög grad åt självstudier genom att läsa facklitteratur som åt besök på utställningar och mässor.

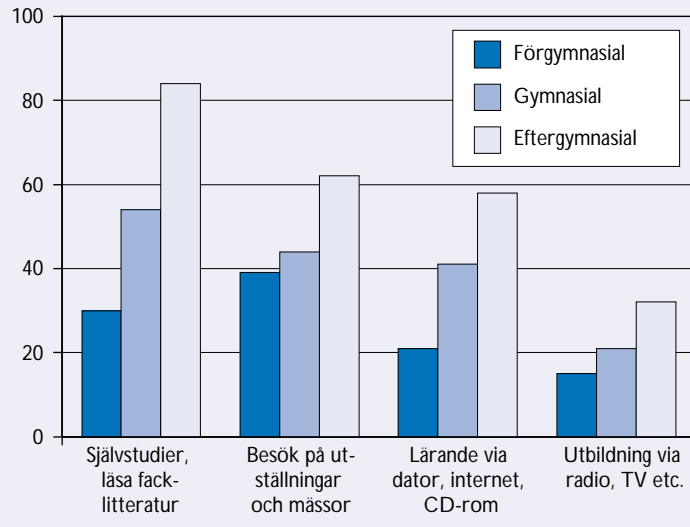
Deltagare i självstudier efter metod för lärande och utbildningsbakgrund 2001/02

Andel i procent, 20–74 år

Kvinnor som deltagit i självstudier efter metod för lärande och utbildningsbakgrund 2001/02

Andel i procent, 20 till 74 år

Män som deltagit i självstudier efter metod för lärande och utbildningsbakgrund 2001/02

Andel i procent, 20 till 74 år

